Gezondheid, Milieu en Veiligheid Brabant

Gemeente Etten-Leur
Mevrouw F. Dijkman/ dhr. R. de Wit
Postbus 10100
4870 GA Etten-Leur

Kenmerk:	WBGMV-573577165-11820	Datum:	15 december 2022
Behandeld door:	m.scholtes / R. van Aalsburg	E-mail:	m.scholtes@ggdgmv.nl
Onderwerp:	Gezondheidskundige beoordeling uitbreiding vleeskalverhouderij Zwartenbergseweg 17 Etten-Leur		

Geachte mevrouw Dijkman, heer De Wit,

Op 26 september jl. heeft de gemeente Etten-Leur team Gezondheid Milieu en Veiligheid (GMV) van de GGD benaderd met de vraag een advies ten aanzien van gezondheid te geven over de oprichting van een vleeskalverhouderij aan de Zwartenbergseweg 17 te Etten-Leur. Op deze locatie zal ook een akkerbouw-tak in uitvoering zijn naast de vleeskalverenhouderij.
Aangezien ter plaatse van deze locatie geen functieaanduiding 'Intensieve veehouderij' is opgenomen in het bestemmingsplan en het bouwvlak voor de beoogde bedrijfsactiviteiten ontoereikend is, dient een omgevingsvergunning 'Handelen in strijd met regels ruimtelijke ordening' te worden aangevraagd om de beoogde bedrijfsactiviteiten te kunnen uitvoeren.
Omdat binnen de gemeente Etten-Leur niet is toegestaan om een nieuwe intensieve veehouderij op te richten zal binnen de gemeente een vleeskalverenhouderij worden gesaneerd (Zundertseweg 67a) zodat er per saldo geen sprake zal zijn van een toename aan intensieve veehouderijen.
De gemeente wil het GGD advies meewegen in haar considerans met betrekking tot de wijziging van de vergunning. De uitkomsten van het RIVM onderzoek Veehouderij en Gezondheid (VGO)[1, 2, 3] en het endotoxinen-onderzoek[4] benadrukken het belang om gezondheid mee te wegen bij ontwikkelingen van een veehouderij. De gezondheidskundige beoordeling die ten grondslag ligt aan de conclusie en adviezen zijn in een aparte bijlage bijgevoegd. Het advies is op 4 november 2022 besproken en op basis daarvan is een reactie gevraagd met betrekking tot de in de berekeningen gehanteerde geuremissiefactor.

Gebruikte gegevens en juistheid daarvan
In de beoordeling is de GGD ervan uitgegaan dat de gemeente zelf de milieugegevens zoals aangeleverd voor de aanvraag door het bedrijf op juistheid heeft gecontroleerd. Bij de beoordeling is enkel rekening gehouden met de verplaatsing naar de Zwartenbergseweg 17 te Etten-Leur. Er is geen rekening gehouden met andere mogelijke gelijktijdige uitbreidingen binnen de directe omgeving van het bedrijf.
De GGD baseert haar beoordeling op de volgende documenten:

- Brief Den Hollander advocaten, 25 mei 2022
- Ruimtelijke onderbouwing, Aanvraag omgevingsvergunning handelen in strijd regels ruimtelijke ordening voor de realisatie van een vleeskalverenhouderij en realisatie stallen buiten het bouwvlak. Locatie: Zwartenbergseweg 17, 4871 NN te Etten-Leur. Van Dunadvies, 16-9-2021

[1] Veehouderijen en gezondheid omwonenden (VGO), Maassen K, et al, 2016
[2] Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (aanvullende studies). Analyse van gezondheidseffecten, risicofactoren en uitstoot van bio-aerosolen, Hagenaars T, Hoeksma P, de Roda Husman AM, Swart A, Wouters, 2017
[3] Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III - Longontsteking in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen; actualisering van gegevens uit huisartspraktijken 2014 – 2016, IJzermans CJ, Smit LAM, Heederik DJJ en Hagenaars TJ, 2018
[4] Emissies van endotoxinen uit de veehouderij, Ogink, N, et al. 2016

Gezondheid Milieu en Veiligheid
Postbus 3024
5003 DA Tilburg
088 – 3687800

milieu@ggdgmv.nl

- Berekeningen voorgrondgeurbelasting, 2021-09-16
- Berekeningen fijnstof
- Besluit m.e.r. beoordeling, Zwartenbergseweg 17 Etten-Leur, 15 oktober 2020
- Ontwerpkaders bestemmingsplanherziening Zwartenbergseweg 17 en Zundertseweg 67A
- Beoordeling zienswijze OMWB, ontvangen 8-12-2022

Situatie

- Initiatiefnemers exploiteren aan de Zeedijk 2 te Etten-Leur een vleeskalverenhouderij (1504 stuks) in combinatie met een akkerbouwbedrijf voor de productie van ruwvoer.
- Op de locatie aan de Zwartenbergseweg 17 worden op dit moment 130 stuks vrouwelijk jongvee gehouden en de huidige eigenaar wil deze locatie verkopen. Alle bestaande voorzieningen en bedrijfsgebouwen zullen in de beoogde situatie worden gesloopt. Voor het exploiteren van een volwaardige vleeskalverenhouderij worden nieuwe bedrijfsgebouwen en sleufsilo's gerealiseerd. De nieuw te bouwen stallen worden voorzien van een gecombineerde luchtwasser 85% ammoniakreductie (BWL 2009.12.V4).
  Uit de beoordeling zienswijze OMWB blijkt dat in de geurberekening rekening is gehouden met de emissiefactor die hoort bij een emissiereductie van 45%. Derhalve zijn de berekeningen juist.
- Gelijktijdig met deze ontwikkeling wordt elders in Etten-Leur (Zundertseweg 67a) de vleeskalverhouderij beëindigd. De Zundertseweg ligt ten zuiden en de Zwartenbergseweg ten noorden van de kern van Etten-Leur. De afstand tussen beide locaties is hemelsbreed circa 9 km (bron google maps).
- Minimaal 50% van de vleeskalveren in de vleeskalverenhouderij zijn afkomstig van in Nederland gevestigde melkveehouderijen. De sector heeft plannen opgesteld om de import van vleeskalveren te verminderen tot 20% in 2030 ten opzichte van 2019. De initiatiefnemer heeft zichzelf daar bovenop het streven opgelegd maximaal 20% kalveren afkomstig uit het buitenland in hun bedrijfsvoering toe te laten. Daarnaast wordt vanuit de sector gewerkt aan een benchmark kalvergezondheid.

- Emissies

Emissies[5]	Vergund	Beoogd	verschil	Vergund (opgeheven)
	Zwartenbergseweg 17			Zundertseweg 67a
Geur (OUE/sec)	Nvt*	29478,4	+29478,4	16.020
Ammoniak (kg/jaar)	572	797,12	+225,12	1.575
Fijnstof PM10 (g/jaar)	4940	10528	+5588	

*betreft dieren zonder wettelijke geuremissiefactor
Het bedrijf aan de Zundertseweg 67a is opgeheven op 2-11-2021 (bron https://krd.igoview.nl/main)

- Zwartenbergseweg 17:
  - De emissie van fijnstof en de ammoniak emissie nemen in de beoogde situatie op de Zwartenbergseweg 17 toe ten opzichte van de vergunde situatie.
  - In de huidige situatie worden dieren zonder wettelijke geuremissiefactor gehouden. Dit verandert in de beoogde situatie, hetgeen de toename in de geuremissie verklaart. In de vergunde situatie is ter beoordeling van de geurbelasting op nabij gelegen gevoelige bestemmingen een afstandscriterium aangehouden. Een berekening van de geurbelasting is in de vergunde situatie niet uit te voeren door het ontbreken van een geuremissiefactor.

[5] Er is sprake van verticale uitstroom.

- Zundertseweg 67a
    - Door de ontwikkeling zal op deze locatie de ammoniakemissie van het bedrijf worden opgeheven, de bijdrage van fijnstof op gevoelige objecten in de omgeving (in beperkte mate) afnemen, evenals de geurbelasting op de omgeving. In de notitie "Ontwerpkaders bestemmingsplan herziening Zwartenbergseweg 17 en Zundertseweg 67A" wordt gesteld dat de bestaande, qua geur, overbelastende situatie op de burgerwoningen aan de Zundertseweg 67 en 67B volledig weggenomen wordt. Dit is verder niet met berekeningen onderbouwd.
- De dichtstbij liggende woning van derden (Zwartenbergseweg 23) bevindt zich op een afstand van circa 400 meter van de toekomstige inrichtingsgrens. Het betreft hier een melkveehouderij. Ook aan de Zwartenbergseweg 9 wordt melkvee gehouden (bron https://krd.igoview.nl/main).

Conclusies

Op basis van de risicobeoordeling zijn de volgende gezondheidsaspecten belangrijk om mee te wegen bij de wijziging van de vergunning van de veehouderij gelegen aan de Zwartenbergseweg 17 te Etten-Leur:

- De emissie van fijnstof, ammoniak en geur neemt toe in de beoogde situatie. Dit is vanuit gezondheid bezien niet gunstig. Uit het VGO onderzoek blijkt dat de longfunctie lager is bij mensen wanneer de concentratie ammoniak in de lucht hoog is. Bekend is ook dat onder de wettelijke fijnstofnormen gezondheidseffecten kunnen optreden. Vandaar dat de GGD van mening is dat de emissie van fijnstof niet zou moeten toenemen. Ook een toename van de geur kan tot meer gezondheidseffecten leiden. Daartegenover staat wel dat de emissie op een andere locatie (Zundertseweg 67) afneemt. Dit zal mogelijk leiden tot een lagere belasting op de woningen in de buurt van deze locatie. Dit is echter niet met berekeningen gestaafd.
- Binnen een straal van 250 meter liggen zowel in de vergunde als beoogde situatie aan de Zwartenbergseweg 17 geen (geur-)gevoelige bestemmingen. Dit is gunstig. De GGD adviseert een afstand van 250 meter als minimum afstand tussen veehouderij en burgerwoningen. Uit onderzoek blijkt dat hoe dichterbij een veehouderij ligt bij woningen een grotere kans op negatieve beïnvloeding van het leef-/woonklimaat en een hogere blootstelling aan stofdeeltjes, endotoxinen en micro-organismen; hetgeen tot een toename van gezondheidsrisico's leidt.
- In de <u>beoogde situatie</u> aan de Zwartenbergseweg 17 blijft de <u>voorgrondgeurbelasting</u> op de doorgerekende woningen in de woonkern en het buitengebied onder de gezondheidskundige advieswaarde liggen. Hierbij wordt opgemerkt dat op deze locatie voorheen dieren zonder een wettelijke emissiefactor werden gehouden waardoor geen berekening van de voorgrondgeurbelasting voor die situatie is te maken (op dit moment worden er geen dieren meer gehouden). Er is dan ook geen vergelijking te maken van de situatie voorheen en beoogd. Gezien het feit dat er geen geurgevoelige bestemmingen binnen de 250 meter van het bedrijf aan de Zwartenbergseweg 17 liggen, kan gesteld worden dat aan het gezondheidskundig afstandscriterium voor geur voor bedrijven waar dieren zonder wettelijke emissiefactor worden gehouden, wordt voldaan.
- In de beoogde situatie aan de Zwartenbergseweg 17 wordt de gezondheidskundige advieswaarde voor de <u>achtergrondgeurbelasting</u> in het buitengebied en de woonkern <u>niet</u> overschreden. Op de locaties waar de gezondheidskundige advieswaarde wordt overschreden, is in het buitengebied meer dan 20% en in de woonkern meer dan 12% geurhinder te verwachten op basis van het onderzoek van Geelen *et al.* <u>Opmerking</u>: de gezondheidskundige advieswaarde, die veelal strenger zijn dan de wettelijke waarden, is niet de waarde is waaraan juridische toetsing plaatsvindt. Het is een advieswaarde die de gemeente en ondernemer kan helpen om na te gaan of bovenwettelijke maatregelen genomen kunnen worden om de invloed op het woon- en leefklimaat verder terug te dringen. Een verlaging van de achtergrondgeurbelasting vereist veelal een gebiedsgerichte aanpak, waarbij rekening wordt gehouden met alle geurbronnen in de omgeving.
  Er is geen berekening gemaakt voor de achtergrondgeurbelasting in de huidige situatie aan de Zwartenbergeseweg, waardoor geen vergelijking gemaakt kan worden tussen de huidige en beoogde situatie. Omdat er in de beoogde situatie, in tegenstelling tot nu, dieren met een emissiefactor worden gehouden, zal de berekende achtergrondgeurbelasting iets toenemen. In de praktijk kan – doordat

ook dieren zonder wettelijke geuremissiefactor geur verspreiden – de beleefde geurhinder mogelijk minder groot zijn.
- Voor PM10 wordt in de beoogde situatie niet aan de gezondheidskundige advieswaarde voldaan. Dit geldt overigens voor veel plekken in Nederland
- De endotoxinerichtafstand is voor dit diersoort nog niet te berekenen. Opgemerkt wordt dat er op korte afstand meerdere veehouderijen zijn gelegen. Cumulatie van endotoxinen kan dus optreden. Het is nog niet mogelijk dit te berekenen. In 2023 wordt een update van de endotoxine richtlijn verwacht.
- Voor een individueel bedrijf beoordeelt de GGD de vergunningaanvraag ook het aspect zoönosen, ofschoon hier geen kwantitatieve normen voor zijn. Afstand van veehouderij tot woningen, maar vooral ook de te nemen hygiënemaatregelen vormen hierbij belangrijke criteria. Op de website 2022-01-13 Maatregelen Zoönosen rundvee.pdf (rivm.nl) worden maatregelen benoemd die de GGD belangrijk vindt in het kader van het beperken van de risico's door zoönosen. Het advies is om na te gaan of de voorgestelde, van toepassing zijnde maatregelen in de bedrijfsvoering ingepast (kunnen) worden.

Adviezen
- De GGD adviseert om de ontwikkelingen op het gebied van (cumulatie van) endotoxinen te volgen. Op dit moment is het enkel nog mogelijk om de endotoxine richtafstand van afzonderlijke bedrijven te berekenen, terwijl ook andere bedrijven kunnen bijdragen aan de totale endotoxinebelasting. In de loop van dit jaar wordt een update van de endotoxine handreiking verwacht.
- De werkelijke geurhinder die omwonenden in de praktijk ervaren wordt bepaald door meerdere factoren (zoals intensiteit, gewenning en vertrouwdheid met de bron). Ook communicatie beïnvloedt hoe hinder ervaren wordt. In het kader van deze ontwikkeling is een omgevingsdialoog gehouden aldus de ondernemer.
- Zorg voor een goede ruimtelijke inpassing van de stallen. Betrek hierin ook de ideeën van omwonenden.
- De GGD adviseert om de contactgegevens duidelijk te communiceren zodat mensen zich uitgenodigd voelen om met de ondernemer in overleg te treden over eventuele klachten.

Als u nog vragen heeft over voorgenoemde advies, kunt u contact opnemen met team GMV, telefoonnummer 088- 368 7800.

Met vriendelijke groet,

M. Scholtes
Adviseur milieu en gezondheid

R. van Aalsburg
Arts maatschappij en gezondheid, medische milieukunde

Gezondheidskundige beoordeling

- De GGD is door de gemeente gevraagd om de voorgestelde wijziging in bedrijfsopzet aan de Zwartenbergseweg 17 te Etten-Leur op gezondheidskundige aspecten te beoordelen. Wanneer een juridische toets wordt uitgevoerd, zal getoetst worden aan de wettelijke waarden. Wettelijke normen vormen een compromis van gezondheidsbescherming en andere aspecten zoals technische en politieke haalbaarheid. Daardoor kunnen ook beneden wettelijke normen al gezondheidseffecten optreden Vanuit gezondheid verdient het daarom de voorkeur te toetsen aan de gezondheidskundige advieswaarden. Bij overschrijding van deze advieswaarden kan de gemeente het gesprek met de ondernemer aangaan om te bekijken of aanvullende maatregelen op vrijwillige basis genomen kunnen worden om te streven naar een verbetering van het woon- en leefklimaat.
- De GGD beschouwt woningen als gevoelige bestemmingen; dit geldt ook voor voormalig agrarische bedrijfswoningen.

Geur

- Gezondheidseffecten: Geur kan leiden tot (ernstige) hinder en daarmee samenhangend klachten als misselijkheid, hoofdpijn, prikkeling van slijmvliezen, irritatie van ogen en neus en slaapproblemen en stressgerelateerde klachten.
- Advieswaarden voorgrondbelasting: Voor de voorgrondgeurbelasting sluit de GGD aan bij bijlage 6-7 van de handreiking Wgv voor niet-concentratie gebied. Uitgaande van maximaal 12% gehinderden voor een woonkern en 20% gehinderden in het buitengebied komt dat overeen met 2 OU/m^3 voor een woonkern en 5 OU/m^3 voor het buitengebied. De GGD maakt hierbij geen onderscheid tussen concentratiegebied en niet-concentratiegebied omdat deze niet gezondheidskundig is onderbouwd.
- Advieswaarden achtergrondbelasting: Het onderzoek van Geelen et al.[6] geeft op dit moment het best beschikbare beeld van de relatie tussen achtergrondgeurbelasting van veehouderij en mate van (ernstige) geurhinder binnen het onderzoeksgebied van Noord-Brabant en Limburg, zo concludeert het RIVM.[7] Daarom hanteert de GGD deze recentere relaties voor de gezondheidskundige beoordeling. Uitgaande van maximaal 12% geurgehinderden voor een woonkern en 20% voor het buitengebied, komt dat overeen met een achtergrondgeurbelasting van 5 OU/m^3 voor een woonkern en 10 OU/m^3 voor het buitengebied.[8]
- Voor dieren waarvoor geen wettelijke emissiefactor is vastgesteld, zoals melkkoeien en jongvee, geldt dat die niet meegenomen worden in de berekening van de voor- en achtergrondgeurbelasting. Voor dergelijke dieren geldt een afstandscriterium. Door de GGD wordt hiervoor minimaal 100 meter aangehouden. Binnen deze afstand zouden geen geurgevoelige objecten moeten liggen.
- Aanvraag: In onderstaande tabellen staat de berekende jaargemiddelde waarden van voorgrond en achtergrond geurbelasting alsook de gezondheidskundige advieswaarden.

[6] Geurhinder van veehouderij nader onderzocht: meer hinder dan Handreiking Wgv doet vermoeden?, Geelen *et al.*, 2015

[7] Oplegnotitie - Resultaten duidingsonderzoek en bouwstenen voor beleid & Bijlage rapport 'Verschillen tussen twee studies naar geurbelasting geurhinderrelaties nader onderzocht'. Te downloaden via https://www.rivm.nl/resultaten-van-duidingsonderzoek-verschil-tussen-twee-geurhindercurves

[8] Deze waarden wijken af van de waarden voor de achtergrondgeurbelasting uit de provinciale verordening (respectievelijk 20 en 10 OU/m3).

Voorgrondgeurbelasting

Hoogst belaste geurgevoelige locatie	Voorgrond geurbelasting Vergund (OU/m3)	Voorgrond geurbelasting Beoogd (OU/m3)	Gezondheidskundige advieswaarde
Zwartenbergseweg 42B		0,7	5
Zwartenbergseweg 42D		0,6	5
Hoge zijweg 1		0,4	5
Halseweg 2		0,3	5
Halseweg 2A		0,3	5
Hooglaarsestraat 5		0,3	5
Zevenbergseweg 21		0,7	5
Hubertuslaan 98		0,1	2
Zuiddijk 2D		0,3	5
Hazeldonkse zandweg 67		0,1	2
Zevenbergseweg 42		1,5	5

- In de beoogde situatie blijft de voorgrondgeurbelasting op de doorgerekende woningen in de bebouwde kom onder de gezondheidskundige advieswaarde. Dit geldt ook voor de voorgrondgeurbelasting op de woningen in het buitengebied.
- De voorgrondgeurbelasting in de huidige situatie, waarin op deze locatie dieren zonder wettelijke emissiefactor worden gehouden, is niet te berekenen. Voor dieren zonder wettelijke emissiefactor wordt vanuit gezondheid een afstandscriterium gehanteerd. Deze afstand bedraagt minimaal 100 meter. Aangegeven wordt dat de dichtstbijzijnde woning is gelegen op circa 400 meter (Zwartenbergseweg 23). Dit is overigens ook een veehouderij, waar melkvee wordt gehouden.

Achtergrondgeurbelasting

Hoogst belaste geurgevoelige locatie	achtergrond geurbelasting Vergund (OU/m3)	achtergrond geurbelasting Beoogd (OU/m3)	Gezondheidskundige advieswaarde
Zwartenbergseweg 42B		1,361	10
Zwartenbergseweg 42D		1,187	10
Hoge zijweg 1		1,259	10
Halseweg 2		0,041	10
Halseweg 2A		0,054	10
Hooglaarsestraat 5		0,261	10
Zevenbergseweg 21		0,940	10
Hubertuslaan 98		0,796	5
Zuiddijk 2D		0,517	10
Hazeldonkse zandweg 67		0,348	5
Zevenbergseweg 42		1,078	10

- Op de doorgerekende woningen in de woonkern wordt in de beoogde situatie de gezondheidskundige advieswaarde voor de achtergrondgeurbelasting (5 OU/m^3) niet overschreden. Wel neemt de belasting in de beoogde situatie mogelijk iets toe omdat in de huidige situatie er op de betreffende locatie dieren zonder wettelijke emissiefactor worden gehouden, die niet in de geurberekening worden meegenomen. Gezien de afstand zal het effect echter beperkt zijn.
- In het buitengebied wordt de gezondheidskundige advieswaarde in beoogde situatie niet overschreden. Ook hier geldt dat de achtergrondgeurbelasting toeneemt doordat er nu dieren met een wettelijke geuremissiefactor gehouden gaan worden. Wanneer de gezondheidskundige advieswaarde wordt overschreden geldt dat er in het buitengebied meer dan 20% geurhinder te verwachten is door de geurbelasting op basis van het onderzoek van Geelen *et al.* Bij een

geurbelasting van 5 OU bedraagt het percentage geurgehinderden 12% en ligt daarmee hoger dan op basis van het PRA onderzoek verwacht wordt.
- In de beoogde situatie zal het percentage geurgehinderden onder de 12% liggen zowel in de woonkern als in het buitengebied.

Fijnstof
- Gezondheidseffecten: Blootstelling aan fijnstof (PM2,5-PM10) kan leiden tot luchtwegklachten, acute klachten van ogen, neus en bovenste luchtwegen, verminderde longfunctie, hart- en vaatziekten en vervroegde sterfte.
- Advieswaarden fijnstof: Ook onder de milieukwaliteitsnormen voor fijnstof worden gezondheids-effecten gevonden. Omdat op het laagst onderzochte fijnstofniveau nog steeds gezondheidseffecten zijn gevonden, gaat de WHO ervan uit dat er geen 'veilige' concentratie is waaronder geen effecten optreden. De GGD concludeert dat fijnstof concentraties zoveel als redelijkerwijs mogelijk omlaag gebracht zou moeten worden. Voor beleid bevelen GGD en WHO de gezondheidskundige advieswaarden aan van 15 µg/m^3 jaargemiddelde PM10 concentratie en 5 µg/m^3 jaargemiddelde PM2.5 concentratie.
- Advies emissies: Naast het fijnstof dat direct afkomstig is uit de stallen, vindt vorming van secundair fijnstof plaats doordat het vrijkomende ammoniak uit de stallen reageert met andere stoffen in de lucht. Uit het VGO onderzoek blijkt dat de longfunctie lager is bij mensen wanneer de concentratie ammoniak in de lucht hoog is. Vandaar dat de GGD adviseert om ook te streven naar een lagere emissie van ammoniak en fijnstof.
- Aanvraag: De fijnstofemissie (PM10) en de ammoniakemissie neemt op jaarbasis op de locatie Zwartenbergseweg 17 in de beoogde situatie toe ten opzichte van de vergunde situatie.
- De concentratie fijnstof ligt in de beoogde situatie op maximaal 16,69 µg/m^3 (bron: toelichting ruimtelijke onderbouwing tabel 13) De gezondheidskundige advieswaarde van 15 µg/m^3 wordt daarmee overschreden. De hoogste bronbijdrage afkomstig uit het bedrijf bedraagt 0,06 µg/m^3 (akkerbouw en veeteelt samen)

Endotoxine
- Gezondheidseffecten: Endotoxinen kunnen via inademing luchtwegklachten, acute en chronische longfunctieveranderingen, ontstekingsreacties en niet allergische astma en COPD veroorzaken. De Gezondheidsraad ziet endotoxine als een goede indicator voor de blootstelling van omwonenden aan stoffen uit stallen die een negatieve invloed hebben op de luchtwegen.
- Advieswaarden endotoxinen: De Gezondheidsraad leidde in 2012 een gezondheidskundige advieswaarde voor de algemene bevolking af van 30 EU/m3 endotoxinen. Op basis van de handreiking endotoxine[9], is aan de hand van de fijnstof emissie de afstand berekend waarbinnen naar verwachting de gezondheidskundige advieswaarde voor 4-uurs blootstelling aan endotoxine (30 EU/m3) wordt overschreden.
- Aanvraag:
  Op dit moment is het nog niet mogelijk de endotoxine richtafstand voor vleeskalveren te bepalen. N.B. In het gebied liggen meerdere veehouderijen en is er sprake van cumulatie. Op dit moment is het nog niet mogelijk de cumulatie van endotoxine te berekenen. Mogelijk zou de werkelijke endotoxinecontour daardoor op grotere afstand liggen. De GGD adviseert om de ontwikkelingen op dit gebied te volgen. In 2022 wordt een update van de endotoxine handreiking verwacht.

Zoönosen
- Gezondheidseffecten: Een zoönose is een infectieziekte die van dier op mens kan overgaan. Afhankelijk van het type infectie variëren de gezondheidseffecten.

[9] Notitie Handelingsperspectieven Veehouderij en Volksgezondheid: Endotoxine toetsingskader 1.0. Ondersteuningsteam Veehouderij en Volksgezondheid 25 november 2016.

- Kwalitatieve beoordeling: Door het ontbreken van kwantitatieve normen is voor zoönosen een kwalitatieve beoordeling gemaakt van de ontwikkeling en mogelijke maatregelen.
  De volgende aandachtspunten zijn van belang:
  - Er wordt bedrijfsmatig 1 diersoort gehouden in de beoogde situatie. Er is sprake van een open bedrijfsvoering. De bedrijfsvoering is gericht op het afmesten van rosékalveren voor de afzet van jong rosévlees. De dieren worden op heel jonge leeftijd aangevoerd en tot een leeftijd van maximaal 8 maanden afgemest, en die een geslacht eindgewicht bereiken van circa 180 kg.
  - Op het nieuwe bedrijf aan de Zwartenbergseweg 17 wordt een innovatief ventilatiesysteem voor de kalveren toegepast. De stalindeling betreft twee afdelingen die door een centrale gang (met daarin de afzuiging van de luchtwasser) van elkaar worden gescheiden.
  - Aangegeven wordt dat er alles aangedaan wordt om de gezondheid van de kalveren optimaal te houden, het antibiotica gebruik wil men zo laag mogelijk houden en is op dit moment bij het bestaande bedrijf aan de Zundertseweg lager dan bij vergelijkbare bedrijven. Het bedrijf is gericht op het voorkomen van insleep van ziekten. Bedrijfskleding dragen, handen wassen zijn gebruikelijke maatregelen binnen een bedrijf om de insleep van ziekten te voorkomen, evenals bestrijding van ongedierte door een erkend bedrijf. Op de site 2022-01-13 Maatregelen Zoönosen_rundvee.pdf (rivm.nl) worden maatregelen benoemd die de GGD belangrijk vindt in het kader van het beperken van de risico's door zoönosen. Het advies is om na te gaan of voorgestelde, van toepassing zijnde maatregelen in de bedrijfsvoering ingepast (kunnen) worden.
  - De afdeling Infectieziektebestrijding van de GGD benadrukt dat het uitbreken van een (nieuwe) zoönose in de toekomst nooit uit te sluiten is. Dit advies is geschreven met de kennis van nu. Op grond van de aangeleverde informatie wordt ingeschat dat het risico niet significant vergroot wordt ten opzichte van de huidige situatie.

Dialoog en klachtenafhandeling
- Een omgevingsdialoog heeft op 11 december 2018 plaatsgevonden. Inmiddels is het aantal dieren teruggebracht van 1600 tot 1504 dieren. Ten opzichte van de uitgevoerde dialoog zullen de aangegeven emissies lager uitvallen. Tijdens de dialoog heeft geen buurtbewoner aangegeven bezwaar te hebben tegen de voorgenomen plannen (bron: toelichting ruimtelijke onderbouwing).
- Zorg dat de ondernemer het aanspreekpunt is voor klachten. De GGD adviseert om de contactgegevens duidelijk te communiceren zodat mensen zich uitgenodigd voelen om met de ondernemer in overleg te treden over eventuele klachten.

Transport en landschappelijke inpassing:
- Transportbewegingen van en naar het bedrijf kunnen een negatief effect hebben op de omgeving door middel van geluid, geur, het risico op ongevallen en de uitstoot van fijnstof. De GGD onderstreept het belang van de maatregelen zoals:
  - routing van het vrachtverkeer met levende dieren en mesttransport zoveel mogelijk buiten de bebouwde kom te laten plaatsvinden.
  - transportbewegingen in de dagperiode te laten plaatsvinden om verstoring van de nachtrust te voorkomen.
- Er is een landschappelijk inpassingsplan opgesteld. Dit betreft een groenstrook van in totaal 2.496 m^2 rondom het aanwezige bouwvlak. Landschappelijke inpassing heeft een directe relatie met gezondheid. Bomen en struiken hebben een positief effect op gezondheid door de invloed op geluid en het minder optreden van geluidhinder. De hoeveelheid groen is in de woonomgeving hangt samen met de ervaren gezondheid van bewoners. Wees echter bedacht op bijkomende negatieve effecten, welke kunnen worden veroorzaakt door pollen en schimmelsporen afkomstig van bomen. Deze stoffen kunnen de gezondheid van allergische en/of astmatische personen negatief beïnvloeden. Een goede landschappelijke inpassing kan leiden tot minder weerstand bij omwonenden.